

Η συνεχής εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής. Νέες δυνατότητες και απαιτήσεις.¹

Δαρβούδης Θάνος, αντιπρόεδρος του Πανελλήνιου Συλλόγου Εκπαιδευτικών Ειδικευμένων στην Ειδική Αγωγή (Π.Σ.Ε.Ε.Α.)²

Θα ήθελα ξεκινώντας την εισήγηση αυτή να πω λίγα λόγια για την ίδρυση και τους σκοπούς του συλλόγου. Ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1999 και το πρώτο Δ.Σ. εκλέχτηκε πριν 6 μήνες. Είναι ο επιστημονικός σύλλογος των εκπαιδευτικών που έχουν ειδικευτεί στην ειδική αγωγή.

Ο σύλλογος έχει αυτή τη στιγμή μέλη από διάφορες περιοχές της χώρας, κυρίως από τη Θεσ/κη αλλά και άλλους νομούς της Μακεδονίας, τη Θράκη, τη Θεσσαλία και την Αττική.

Οι στόχοι του συλλόγου είναι συνοπτικά:

- η αναβάθμιση της παρεχόμενης ειδικής στη χώρα μας. Η ανάπτυξη της έρευνας στο χώρο της ειδικής αγωγής.
- Η αναβάθμιση της εκπαίδευσης και η συνεχής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής.
- Η καθιέρωση της πρώιμης παρέμβασης και της συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Η ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα ειδικής αγωγής κ.α.

Η συνεχής εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής είναι από τους σημαντικότερους στόχους του συλλόγου γιατί αυτή αποτελεί προϋπόθεση για την επαγγελματική και επιστημονική τους και κατά συνέπεια στην αναβάθμιση της παρεχόμενης ειδικής αγωγής στη χώρα μας.

Στην αναγκαιότητα της ίδρυσης ενός συλλόγου εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και στο ρόλο που ένας τέτοιος σύλλογος μπορεί να έχει και στη συνεχή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών θα αναφερθώ και σε άλλο σημείο της ομιλίας μου.

Όπως αναφέρεται και στον τίτλο της εισήγησης, πιστεύουμε ότι υπάρχουν σήμερα νέες δυνατότητες για τη συνεχή εκπαίδευση – επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής. Ξεκινάμε πλέον από καλύτερη αφετηρία. Οι εκπαιδευτικοί που τοποθετούνται σε Σ.Μ.Ε.Α. έχουν όλο και σε μεγαλύτερο ποσοστό ειδικευση στην ειδική αγωγή. Υπάρχουν διαθέσιμα αρκετά κονδύλια, τουλάχιστον για τα επόμενα χρόνια, για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αρκεί να αξιοποιηθούν σωστά. Υπάρχει μεγαλύτερη εμπειρία στην οργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Οι νέες τεχνολογίες μετάδοσης πληροφοριών παρέχουν επίσης νέες δυνατότητες. Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε πηγές πληροφοριών μέσω Internet, αυξημένες δυνατότητες επικοινωνίας κ.α.

Οι νέες δυνατότητες δημιουργούν και νέες απαιτήσεις. Τα νέα επιμορφωτικά προγράμματα περιμένουμε να είναι καλύτερα οργανωμένα, να υπάρχει συντονισμός μεταξύ των επιμορφωτικών φορέων, να είναι πιο εξειδικευμένα. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να συμμετέχουν περισσότερο στον καθορισμό τόσο του περιεχομένου (στο «τι») όσο και της μορφής (στο «πώς») αλλά και των σκοπών της επιμόρφωσης (το «γιατί»).

¹ Παρουσίαση σε ημερίδα με θέμα: «Η Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών στην Ειδική Αγωγή», Θεσσαλονίκη 8/6/2001.

² Έχει μετονομαστεί σε Πανελλήνια Ένωση Ειδικών Παιδαγωγών (Π.Ε.Ε.Π.)

Πριν αναφερθώ αναλυτικότερα στα της επιμόρφωσης θα ήθελα να μείνω για λίγο ακόμα στο θέμα της εκπαίδευσης στην ειδική αγωγή. Πάνω στα θεμέλια της βασικής εκπαίδευσης στην ειδική αγωγή θα έρθει να κτίσει, να συμπληρώσει, να ανανεώσει η επιμόρφωση. Τα τελευταία 5-6 χρόνια υπάρχει μια σημαντική ανάπτυξη των σπουδών στην ειδική αγωγή. Σήμερα λειτουργούν 3 Διδασκαλεία με κατεύθυνση στην Ειδική Αγωγή, υπάρχουν Μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό καθώς και Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής. Ο εκπαιδευτικός που τοποθετείται στην ειδική αγωγή θα έχει ήδη 6 χρόνια τουλάχιστον σπουδών (βασικές σπουδές + ειδίκευση στην ειδική αγωγή). Παρά τη σημαντική βελτίωση σε ποσοτικό επίπεδο ζητούμενο παραμένει βέβαια η ποιότητα και η επάρκεια των σπουδών. Υπάρχει ανάγκη αλλά και σημαντικά περιθώρια για παραπέρα βελτίωση.

Θα πρέπει να αποφασίσουμε τι τύπο ειδικού παιδαγωγού θέλουμε να δημιουργήσουμε. Ποιος θα είναι ο κύριος ρόλος του; Η στελέχωση των ειδικών σχολείων και των τμημάτων ένταξης ή των ΚΔΑΥ ή η υποστήριξη άμεσα ή έμμεσα του εκπαιδευτικού της κανονικής τάξης στα πλαίσια της συνεκπαίδευσης των παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Θα είναι γενικός ειδικός παιδαγωγός για όλες τις κατηγορίες των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών ή θα εξειδικεύεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες ειδικών αναγκών και σε τι βαθμό;

Που πρέπει να εκπαιδεύεται ο ειδικός παιδαγωγός; Με βασικές σπουδές στην ειδική αγωγή σε προπτυχιακό επίπεδο, με βασικές σπουδές στα παιδαγωγικά και μετεκπαίδευση σε διδασκαλείο ειδικής αγωγής ή με μεταπτυχιακές σπουδές στην ειδική αγωγή; Είναι προτιμότερο να υπάρχουν διάφοροι τύποι εκπαίδευσης ή να επιλεγεί κάποιος ή κάποιιοι από αυτούς. Είναι ζητήματα που θα απασχολήσουν το επόμενο διάστημα το σύλλογο μας με δημιουργία ομάδων μελέτης των θεμάτων αυτών και πιθανόν με την οργάνωση σχετικών ημερίδων.

Στο θέμα της επιμόρφωσης, αυτό που ο καθένας παρατηρεί τα τελευταία χρόνια είναι ότι χάρη στη χρηματοδότηση της Ε.Ε. υπάρχει μεγάλη προσφορά επιμορφωτικών προγραμμάτων, κυρίως με τη μορφή σεμιναρίων. Είναι σίγουρα μια θετική εξέλιξη. Ειδικά στο χώρο της ειδικής αγωγής ήταν αναγκαία, και αποτελούσε στην ουσία εκπαίδευση και όχι επιμόρφωση αφού οι εκπαιδευτικοί της γενικής αγωγής, αλλά και αρκετοί εκπαιδευτικοί που υπηρετούσαν σε Σ.Μ.Ε.Α. είχαν διδαχτεί ελάχιστα ή και καθόλου σχετικά με την ειδική αγωγή. Οι εκπαιδευτικοί δεν είχαν λόγο για το περιεχόμενο και τον τρόπο επιμόρφωσης.

Στην ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση υπάρχουν δύο προσεγγίσεις. Στην πρώτη προσέγγιση **Ο εκπαιδευτικός είναι απλά ο αποδέκτης της επιμόρφωσης, ο καταναλωτής της επιμόρφωσης.** Στη δεύτερη προσέγγιση **ο εκπαιδευτικός είναι ο δημιουργός της δικής του επιμόρφωσης;** Στην πρώτη περίπτωση η επιμόρφωση είναι η συγκέντρωση γνώσεων που είναι αμφίβολο σε τι βαθμό θα εφαρμοστούν αργότερα στην τάξη. Αυτή η μορφή επιμόρφωσης, αμφίβολης αποτελεσματικότητας, εφαρμόζεται σχεδόν αποκλειστικά στη χώρα μας. Στη δεύτερη περίπτωση οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί προσδιορίζουν και εξερευνούν τις επαγγελματικές τους αδυναμίες και οργανώνουν την επιμόρφωσή τους. Στην προσπάθεια τους αυτή ενδέχεται να υποστηρίζονται από εξωτερικούς παράγοντες. Τελευταία άρχισαν να γίνονται και στη χώρα μας τα πρώτα βήματα προς την προσέγγιση αυτή («ενδοσχολική επιμόρφωση», σεμινάρια με ομάδες εργασίας).

Αυτό που είναι το ζητούμενο, κατά την άποψη μας, είναι ο εκπαιδευτικός να είναι ο δημιουργός της δικής του επιμόρφωσης. Αυτό βέβαια δεν μπορεί να γίνει από τη μια μέρα στην άλλη. Προϋποθέτει πρώτα απ' όλα αλλαγή νοοτροπίας, αλλαγή του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν τα σχολεία. Θα αναφερθώ αρχικά στην πρώτη μορφή επιμόρφωσης, που αν και θεωρούμε ότι πρέπει να περιοριστεί σημαντικά, από την άλλη δεν μπορούμε να μη δεχτούμε ότι τα αμέσως επόμενα χρόνια ο τύπος αυτός επιμόρφωσης θα συνεχίσει να κυριαρχεί. Είναι αναγκαίο όμως να προσαρμοστεί στην κατεύθυνση της μεγαλύτερης συμμετοχής των εκπαιδευτικών, στην επιλογή των θεμάτων, του τρόπου επιμόρφωσης αλλά και στην οργάνωση της επιμόρφωσης. **Βασικός της στόχος να είναι όχι απλά η παροχή γνώσεων, αλλά το πώς θα μάθουν οι εκπαιδευτικοί να δουλεύουν σε ομάδα για να αντιμετωπίζουν τα διάφορα προβλήματα στο χώρο της δουλειάς τους, αλλά και στο πώς θα οργανώνουν τη συνεχή εκπαίδευσή τους.**

- Η εκπαίδευση στη χρήση Η/Υ και Internet, για όσους δε γνωρίζουν, είναι, πιστεύουμε, βασική προτεραιότητα. Η χρήση Η/Υ προσφέρει πολλές δυνατότητες τόσο για την οργάνωση της δουλειάς μας και την κατασκευή εκπαιδευτικού υλικού, όσο και με τη χρήση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που βελτιώνουν πολύ την αποτελεσματικότητα. Αξιοποίηση του διαδικτύου για ενημέρωση, επικοινωνία, εκπαίδευση, αναζήτηση βιβλιογραφίας, κατέβασμα παιδαγωγικών προγραμμάτων κ.α. Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για τη συνεχή επιμόρφωση. Δε θα αναφερθώ περισσότερο σ' αυτό το θέμα αφού αποτελεί το αντικείμενο της εισήγησης του επόμενου ομιλητή.
- **Τα σεμινάρια να είναι πιο καλά οργανωμένα και εξειδικευμένα.** Στην αρχή κάθε σχολικού έτους να γνωστοποιείται στους εκπαιδευτικούς το πρόγραμμα με τα θέματα όλων των σεμιναρίων που θα πραγματοποιηθούν μέσα στη χρονιά. Έτσι θα μπορούν να κάνουν καλύτερα τις επιλογές τους και να οργανώσουν την επιμόρφωση τους. Στους εκπαιδευτικούς που δουλεύουν στην ειδική αγωγή και έχουν ειδικευτεί σ' αυτό το αντικείμενο, δε χρειάζονται σεμινάρια που περιορίζονται κυρίως σε εισαγωγικά θέματα π.χ. τι είναι οι μαθησιακές δυσκολίες ή η νοητική καθυστέρηση, ποια τα συμπτώματα τους κτλ. Χρειάζονται εξειδικευμένα προγράμματα που θα αναφέρονται στις τελευταίες επιστημονικές εξελίξεις στον κάθε τομέα και στη συνέχεια συγκεκριμένες πρακτικές θεραπευτικής παρέμβασης (διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, σχεδιασμός προγραμμάτων, αξιολόγηση των αποτελεσμάτων).
- Κατά τη διάρκεια των σπουδών στην ειδική αγωγή που γίνονται στην Ελλάδα, είτε σε διδασκαλεία ειδικής αγωγής, είτε σε μεταπτυχιακά προγράμματα δε γίνεται εξειδίκευση σε συγκεκριμένες κατηγορίες αναπηριών όπως αισθητηριακές αναπηρίες, νοητική καθυστέρηση, μαθησιακές δυσκολίες, κινητικές αναπηρίες κ.α. Η εξειδίκευση αυτή μπορεί να γίνει στα πλαίσια της επιμόρφωσης.
- **Νέες θεματικές ενότητες που έχουν καλυφθεί ελάχιστα ή και καθόλου.**
 - Εκπαίδευση στη χρήση ψυχοπαιδαγωγικών τεστ (αφού βέβαια πρώτα κατασκευαστούν και σταθμιστούν τέτοια τεστ).
 - Η συνεργασία με γονείς είναι ένας ιδιαίτερα σημαντικός τομέας. Στον τομέα αυτό υπάρχει υστέρηση και πρέπει να δοθεί η ανάλογη βαρύτητα.
 - Η συνεργασία εκπαιδευτικών ειδικής και γενικής αγωγής είναι ένα θέμα ιδιαίτερης σημασίας στα πλαίσια ειδικά της συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς ειδικές ανάγκες. Τι στρατηγικές θα πρέπει να ακολουθηθούν για να επιτευχθεί η συνεκπαίδευση; **Με ποιες προϋποθέσεις; Ποιος είναι ο ρόλος του καθένα. Η έλλειψη συνεργασίας γενικά των εκπαιδευτικών μεταξύ τους, η απουσία συλλογικού τρόπου δουλειάς, είναι ένα ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί.** Ο κάθε εκπαιδευτικός είναι απομονωμένος στην τάξη του. Δε συζητιούνται και δεν αντιμετωπίζονται από κοινού τα προβλήματα που υπάρχουν στο σχολείο και σε κάθε τάξη. Η ατομική επαγγελματική αυτονομία, ως επαγγελματική πρακτική, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα, διότι δεν παρέχει δυνατότητες συλλογικής κριτικής των ατομικών επιλογών και πρακτικών, που είναι αναγκαία συνθήκη για τη βελτίωση των πραγμάτων. Ο εκπαιδευτικός παραμένει σε απομόνωση, με αποτέλεσμα να μην εκσυγχρονίζεται και να πάσχει από επαγγελματική αβεβαιότητα (Ματσαγγούρας: *Θεωρία της Διδασκαλίας*, 1998, σελ. 426). Είναι αναγκαίο η επιμόρφωση, εκτός από την προσφορά γνώσεων να έχει σα στόχο την αλλαγή στάσεων που δυσχεραίνουν τη λειτουργία των σχολείων και να αναπτύσσει στάσεις και πρακτικές που κάνουν το σχολείο πιο αποτελεσματικό.
- Διαφορετικές προσεγγίσεις αντιμετώπισης (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση, τέχνη γενικά, παιχνίδι, κίνηση κ.α.).

Περνάω τώρα στο δεύτερο τύπο επιμόρφωσης. Εδώ ο εκπαιδευτικός είναι ο δημιουργός της δικής επιμόρφωσης και υπεύθυνος γι' αυτήν. Αυτό μπορεί να γίνει τόσο σε ατομικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Η πολιτεία, βέβαια, έχει την υποχρέωση να ενθαρρύνει, να διευκολύνει αλλά και να χρηματοδοτεί την προσπάθεια των εκπαιδευτικών για συνεχή εκπαίδευση.

Θα πρέπει να υπάρξει αλλαγή νοοτροπίας. **Να γίνει συνείδηση σε κάθε εκπαιδευτικό (και όχι βέβαια μόνο στον εκπαιδευτικό της ειδικής αγωγής) ότι το επάγγελμα του είναι συνυφασμένο με την ανάγκη για συνεχή εκπαίδευση.** Αυτό σημαίνει, σε ατομικό επίπεδο, την ενημέρωση του για τις επιστημονικές εξελίξεις στους τομείς που τον αφορούν, ιδιαίτερα δε σε μεθόδους και πρακτικές αντιμετώπισης των ειδικών αναγκών των μαθητών. Αυτό μπορεί να γίνει με τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας (βιβλία και περιοδικά), τη συμμετοχή ή την παρακολούθηση επιστημονικών εκδηλώσεων (ημερίδες, συνέδρια κτλ.), ενημέρωση για τη χρήση των νέων τεχνολογιών στην ειδική αγωγή κ.α.

Στα πλαίσια της εργασίας του επίσης μπορεί να ακολουθεί μια πιο συστηματική καταγραφή της δουλειάς του και συνεχή αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μεθόδων που χρησιμοποιεί. Η καθημερινή σχολική πράξη μπορεί να αποτελεί μια μικρή ερευνητική προσπάθεια που θα οδηγεί σε βελτίωση των μεθόδων και των αποτελεσμάτων.

Χρήσιμη θα είναι η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε ερευνητικά προγράμματα πανεπιστημίων.

Το σχολείο μπορεί να αναλάβει ένα σημαντικό μέρος της ευθύνης για την επιμόρφωση του προσωπικού του, οργανώνοντας επιμορφωτικά προγράμματα. Η ουσιαστική λειτουργία του συλλόγου διδασκόντων σαν μια επαγγελματική ομάδα η οποία συζητά και προσπαθεί από κοινού να αντιμετωπίσει τα διάφορα προβλήματα που προκύπτουν στο σχολείο, είναι κι αυτή μια διαδικασία που συμβάλλει στην επιμόρφωση και την επαγγελματική αναβάθμιση του εκπαιδευτικού.

Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. Αγγλία, Ισπανία) οι σχολικές μονάδες και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευθύνη για την οργάνωση της συνεχούς εκπαίδευσής τους. Θα αναφερθώ στην περίπτωση της Ισπανίας, και συγκεκριμένα στην Ανδαλουσία, για να δώσω ένα παράδειγμα εφαρμογής αυτού του τύπου επιμόρφωσης. (Araceli Estebarez, κ.α.: **“Teachers’ Work Group as Professional Development: what do the teachers learn?”**. Περιοδικό: Teachers and Teaching: theory and practice, Vol. 5, No 2, 1999).

Στην Ισπανία, τα τελευταία 20 χρόνια, η συνεχής εκπαίδευση των εκπαιδευτικών έχει υποστεί ριζικές αλλαγές: από τα κέντρα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των πανεπιστημίων, τα οποία χρησιμοποιούσαν ένα συγκεντρωτικό, επικεντρωμένο στο περιεχόμενο εκπαιδευτικό μοντέλο, πέρασαν σε ένα πιο αποκεντρωμένο και ανεξάρτητο μοντέλο το οποίο διευθύνεται από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς.

Στην Ανδαλουσία ο όρος «προγράμματα αυτοεκπαίδευσης- αυτοεπιμόρφωσης» χρησιμοποιείται για μια ποικιλία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που έχουν σα σκοπό την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών με δική τους πρωτοβουλία και ευθύνη. Σκοπεύει να δημιουργήσει ομάδες εργασίας από εκπαιδευτικούς οι οποίες είναι ικανές να διαγνώσουν προβλήματα, είτε εκπαιδευτικά είτε διοικητικά, και να αναπτύσσουν σχέδια για την επίλυση τους.

Οι ομάδες εργασίας είναι ένας βασικός τρόπος αυτοεπιμόρφωσης ο οποίος χρηματοδοτείται από την τοπική κυβέρνηση. Το προσωπικό ενός ή και περισσότερων σχολείων, της ίδιας ή και διαφορετικών βαθμίδων, μπορεί να αποφασίσει τη λειτουργία μιας ομάδας εργασίας με ένα συγκεκριμένο θέμα που τους απασχολεί. Συντάσσεται ένα σχέδιο εργασίας και υποβάλλεται στις τοπικές εκπαιδευτικές αρχές για χρηματοδότηση. Οι ομάδες των εκπαιδευτικών αποτελούνται από 4 έως 10 μέλη. Ενσωματώνουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες για τη μελέτη και ανάπτυξη του θέματος που έχει επιλεγεί. Είναι ένας τρόπος ομαδικής δουλειάς που συνδυάζει την ανταλλαγή εμπειριών, την ανανέωση των επιστημονικών γνώσεων και την κριτική συζήτηση και προβληματισμό. Μπορεί να ζητηθεί η υποστήριξη εκπαιδευτικών συμβούλων, και εξειδικευμένων στο θέμα μελέτης πανεπιστημιακών κ.α. Το σχολικό έτος 1995-96 μπορεί λειτούργησαν στην Ανδαλουσία 2.000 τέτοιες ομάδες εργασίας.

Μερικά ενδεικτικά θέματα για το χώρο της ειδικής αγωγής θα μπορούσαν να είναι: η συνεργασία με τους γονείς, συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές ανάγκες, μάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων, χρήση νέων τεχνολογιών, αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς κ.α.

Αυτό που έδειξε η έρευνα, είναι ότι οι ομάδες εργασίας είναι μια ιδανική κατάσταση για την επαγγελματική ανάπτυξη. **Οι εκπαιδευτικοί βρίσκουν ότι είναι ένας τρόπος να βελτιώσουν τις γνώσεις και την πρακτική τους, και να επιτύχουν μια μεγαλύτερη αίσθηση ικανοποίησης στην επαγγελματική τους ζωή.**

«Έχουμε πετύχει καλές διαπροσωπικές σχέσεις, και την ίδια στιγμή η δημιουργία των ομάδων εργασίας μας δίνει τη δυνατότητα να σκεφτούμε και να προβληματιστούμε για θέματα που μας αφορούν όλους, να τα αναλύσουμε και να αναζητήσουμε λύσεις. Πιστεύουμε ότι είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τις γνώμες και τις εμπειρίες του καθένα από τους συναδέλφους μας που συγκροτεί την ομάδα, και να είμαστε ικανοί, αν χρειαστεί, να αλλάζουμε ή να βελτιώσουμε την εκπαιδευτική πρακτική μας».

Αυτός ο τρόπος δουλειάς και εκπαίδευσης δημιουργεί ένα κλίμα υποστήριξης, συνεργασίας και επαγγελματικού διαλόγου όχι μόνο κατά τη διάρκεια λειτουργίας των τυπικά συγκροτημένων ομάδων για τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα που συγκροτούνται από τις εκπαιδευτικές αρχές, αλλά και σε πιο άτυπες ομάδες που επιζητούν τη βελτίωση του σχολείου.

Πιστεύουμε ότι και στη χώρα μας θα πρέπει να υιοθετήσουμε τέτοιους τύπους συνεχούς εκπαίδευσης, με τον εκπαιδευτικό δημιουργό και όχι παθητικό αποδέκτη της επιμόρφωσης του. Ο ρόλος των πανεπιστημίων είναι να μελετήσουν τέτοιες μεθόδους επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και να υποστηρίξουν τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς, ιδιαίτερα στη δύσκολη πρώτη φάση του εγχειρήματος, στην οργάνωση τέτοιου τύπου συνεχούς εκπαίδευσης. Σταδιακά, καθώς θα αυξάνεται η εμπειρία και θα δημιουργούνται νέες στάσεις για τη συνεχή εκπαίδευση και τον τρόπο λειτουργίας των σχολείων, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να οργανώνουν πιο αυτόνομα την επιμόρφωση τους.

Οι σχολικοί σύμβουλοι ειδικής αγωγής μπορούν να έχουν σημαντικό ρόλο στη συνεχή εκπαίδευση του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής, με την υποστήριξη των ομάδων εργασίας αλλά και του κάθε εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στην καθημερινή του πρακτική. Χρειάζεται βέβαια καλύτερη αναλογία σχολικών συμβούλων και εκπαιδευτικών για να μπορεί να υπάρχει τακτική συνεργασία. Χρήσιμη είναι η οργάνωση στο τέλος της σχολικής χρονιάς ημερίδων ή διημερίδων σε επίπεδο περιφέρειας, όπου σχολεία ή μεμονωμένοι εκπαιδευτικοί θα παρουσιάζουν τη δουλειά τους, ιδιαίτερα νέα προγράμματα και καινοτομίες που έχουν εφαρμόσει και θα γίνεται μια ευρεία συζήτηση για την κατάσταση της ειδικής αγωγής στην περιοχή.

Σε συλλογικό επίπεδο επίσης, οι επιστημονικές ενώσεις των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής μπορούν να συμβάλλουν στη συνεχή εκπαίδευση τους. Αυτό μπορεί να γίνει με την οργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων, ημερίδων, συνεδρίων κτλ. Την έκδοση περιοδικών, την δημιουργία ιστοσελίδων στο Internet κ.α. Μπορούν να συμβάλλουν στην επαγγελματική αναβάθμιση, στη διαμόρφωση μιας στάσης συνεχούς εκπαίδευσης, στην αντίληψη μιας συνεχούς κριτικής προσέγγισης στη δουλειά μας. Σταδιακά ο ρόλος των επιστημονικών ενώσεων των ειδικών παιδαγωγών στη συνεχή εκπαίδευση τους θα αυξάνεται, έτσι ώστε να καταστούν βασικοί φορείς της συνεχούς εκπαίδευσης τους, σε επίπεδο ευρύτερο από αυτό της σχολικής μονάδας ή μικρού αριθμού σχολικών μονάδων.

Η αναγκαιότητα ενός επιστημονικού συλλόγου των ειδικών παιδαγωγών ήταν δεδομένη και η ίδρυση του έχει καθυστερήσει πολύ. Δεκαπέντε χρόνια πριν η Στ. Πολυχρονοπούλου, αναπληρώτρια καθηγήτρια ειδικής αγωγής σήμερα στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, (με άρθρο της στο περιοδικό «Σύγχρονη Εκπαίδευση») τόνιζε την ανάγκη να αναλάβουν οι ειδικοί παιδαγωγοί έναν πιο ενεργό ρόλο. Ανέφερε χαρακτηριστικά: **«Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα μας όσον αφορά την πραγματοποίηση των σκοπών της ειδικής αγωγής πρέπει να λυθούν από τα ίδια τα μέλη της ειδικής αγωγής. Οι ειδικοί παιδαγωγοί πρέπει να αναλάβουν την ευθύνη του «ποιος εισχωρεί» στον κλάδο και ποιος θα γίνει μέλος. Πρέπει να καθορίσουν τι συνιστά τη σωστή Ειδική Αγωγή και να επιβάλλουν επαγγελματικά κριτήρια και κώδικα ηθικής».**

Και αναρωτιέται πια θα ήταν η κατάσταση της ειδικής αγωγής αν υπήρχε ένας κώδικας ηθικής κι ένα σύστημα υψηλών επαγγελματικών μέτρων και κριτηρίων. *«Θα εξυπηρετούσε το ειδικό παιδί ο κάθε ανειδίκευτος; Θα ήταν τόσο ισχυρή η ομάδα των ειδικών και των ψευτοειδικών που εκμεταλλεύονται την άγνοια και τον πόνο των «ειδικών γονιών».* *Θα τοποθετούσαν τα παιδιά σε λανθασμένους χώρους; Με ακατάλληλη αξιολόγηση; Θα τα αντιμετώπιζαν με λανθασμένα μέσα; με ακατάλληλο προσωπικό; Θα ήταν τόσο ατελής και προβληματική η ειδίκευση του διδακτικού και βοηθητικού προσωπικού. Τόσο δύσκολη η διαφώτιση των γονέων και του κοινού; Θα υπήρχαν μονάδες ειδικής αγωγής που στην πραγματικότητα εμποδίζουν την εφαρμογή προγραμμάτων για την ικανοποίηση των αναγκών του ειδικού παιδιού».*

Σήμερα, 15 χρόνια μετά, αν και έχουν γίνει βήματα προόδου, η κατάσταση, στο χώρο της ειδικής αγωγής, απέχει πολύ από το επιθυμητό. Πιστεύουμε όμως ότι η ανάπτυξη των σπουδών και της έρευνας στην ειδική αγωγή που συντελείται τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου, η καθιέρωση της ουσιαστικής συνεχούς εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, με επίκεντρο τον εκπαιδευτικό και το σχολείο, και η ίδρυση επιστημονικού Συλλόγου Εκπαιδευτικών Ειδικευμένων στην Ειδική Αγωγή μπορεί να οδηγήσουν σε ένα ποιοτικό άλμα στην εκπαίδευση και την κοινωνική ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.